

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію **Василенко Катерини Сергіївни**
«Формування дослідницької компетентності майбутніх психологів у процесі професійної підготовки», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дисертаційної роботи Василенко Катерини Сергіївни полягає у вирішенні актуальної науково-практичної проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх психологів. Адже у практичній професійній діяльності психолог дуже часто зустрічається з ситуацією, за якої очевидних шляхів вирішення певної проблеми або не існує, або вони не виглядають переконливими. Подібні ситуації вимагають проведення експериментальних досліджень, збору статистичного матеріалу та аналізу з використанням сучасних методів та інформаційних технологій. Тому зараз відбувається активний пошук нових концепцій та моделей освіти, методів, технологій професійної підготовки майбутніх психологів, які вирішуватимуть завдання щодо формування у студентів педагогічних закладів вищої освіти дослідницької компетентності.

Дисертантка зосереджує увагу на вирішенні низки важливих питань, серед яких особливе місце посідає подолання суперечностей: між запитами соціальної практики, затребуваністю дослідження проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх психологів у процесі професійної підготовки та її недостатньою теоретичною і емпіричною розробленістю.

Аналіз дисертаційного дослідження Василенко К.С. дав змогу з'ясувати наступне: у роботі чітко визначено і розкрито категоріально-понятійний апарат, відповідно до мети визначено завдання дослідження, проаналізовано значну кількість першоджерел, що свідчить про ґрунтовну розробку дисертанткою обраної проблеми. Нею уточнено зміст понять «дослідницька компетентність майбутніх психологів», «формування дослідницької компетентності майбутніх

психологів» та структурні компоненти дослідницької компетентності майбутніх психологів (аксіологічний, когнітивний, процесуальний, акмеологічний).

Василенко К.С. чітко окреслює позиції щодо практичного значення одержаних результатів дослідження, яке полягає у змістовному збагаченні методики використання аналітико-ситуаційних і творчих завдань, застосуванні засобів неформальної освіти та відповідних інтернет-ресурсів у професійній підготовці майбутніх психологів, організації міні-проектів з психологічного волонтерства як складової практичної підготовки, розробленні й впровадженні авторського спецкурсу за вибором студентів «Дослідницька діяльність психолога». Змістове наповнення розробленого спецкурсу «Дослідницька діяльність психолога» для удосконалення процесу формування дослідницької компетентності майбутніх психологів може застосовуватись викладачами фахових дисциплін «Загальна психологія», «Вікова та педагогічна психологія», «Організація психологічної служби», «Історія психології», «Основи психокорекції», «Основи психотерапії», «Психологічне консультування», «Методологія та методи психологічних досліджень» у практичній діяльності педагогічних закладів вищої освіти, які здійснюють професійну підготовку майбутніх психологів.

Перший розділ дослідження «Формування дослідницької компетентності майбутніх психологів у процесі професійної підготовки як предмет науково-педагогічних досліджень присвячено системі вихідних концептуальних положень щодо формування дослідницької компетентності майбутніх психологів у процесі професійної підготовки. Окремо варто зупинитися на зробленим дисертанткою аналізі професійної підготовки майбутніх психологів на різних історичних етапах, з'ясовані тлумачення основних термінів дисертаційної роботи: «компетенція», «компетентність», «дослідницька компетентність», «дослідницька компетентність майбутніх психологів» як однієї зі складових професійної компетентності психолога.

Слід зазначити, що отримані авторкою наукові результати мають достатній ступінь обґрунтованості, що підтверджується аналізом праць

вітчизняних та зарубіжних учених щодо проблеми формування дослідницької компетентності майбутнього психолога у процесі професійної підготовки, апробацією результатів дослідження на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Висновки та рекомендації є логічним завершенням проведеного дослідження. З'ясовано, що як динамічне утворення, дослідницька компетентність майбутніх психологів формується та розвивається під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників у чотирьох взаємозумовлених напрямках, а саме формування та розвиток: аксіологічного компоненту, результатом якого є усвідомлення майбутнім фахівцем значення дослідницької складової в своїй професійній діяльності; наявності сформованої цінності дослідницької діяльності; когнітивного компоненту, результатом якого є обізнаність щодо основних понять та дослідницьких інструментів у психологічній галузі, процесуального компоненту, результатом якого є сформованість сукупності дій, вмінь та операцій, які забезпечують здійснення дослідницької діяльності; акмеологічного компоненту, результатом якого є здатність майбутніх фахівців до оцінки та рефлексії власного професійного досвіду та дослідницької діяльності, а також наявність професійно значущих для психолога-дослідника особистісних і вольових якостей (допитливість, наполегливість, ініціативність, цілеспрямованість, самостійність, самокритичність тощо), сформованість креативних якостей майбутнього психолога.

У другому розділі «Науково-методичні засади формування дослідницької компетентності майбутніх психологів у процесі професійної підготовки» дисертанткою виокремлено критерії (мотиваційно-ціннісний, змістовий, операційний, результативний), відповідні ним показники, схарактеризовано рівні сформованості дослідницької компетентності майбутніх психологів, а також встановлено рівні сформованості дослідницької компетентності майбутніх психологів (високий, достатній, середній та низький). Крім того, нею розроблено модель формування дослідницької компетентності майбутніх

психологів, яка складається з цільового, змістово-процесуального та оцінно-результативного блоків.

У третьому розділі «Організація, проведення та результати експериментального дослідження» авторкою дисертації здійснено експериментальну перевірку педагогічних умов формування дослідницької компетентності майбутніх психологів у процесі професійної підготовки та показано їхню ефективність. Нею теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування дослідницької компетентності майбутніх психологів: вдосконалення змісту професійної підготовки майбутніх психологів (впровадження спецкурсу «Дослідницька діяльність у роботі психолога», встановлення міждисциплінарних зв'язків із дисциплінами фахової та природничо-наукової підготовки); цілеспрямоване формування позитивної мотивації студентів до здійснення навчально- та науково-дослідницької діяльності, світоглядної дослідницької позиції засобами 204 неформальної освіти; Посилення взаємозв'язку теоретичної та практичної підготовки майбутніх психологів через впровадження міні-проектів, започаткованих як психологічне волонтерство.

Аналіз результатів формувального етапу педагогічного експерименту засвідчив, що у рівнях сформованості дослідницької компетентності майбутніх психологів в експериментальній групі відбулися якісні і кількісні зміни. Виявилось, що студенти експериментальної групи із низьким і середнім рівнями сформованості дослідницької компетентності на констатувальному етапі експерименту перейшли на середній і високий рівні на завершення формувального етапу експерименту. Це дозволило зробити висновок про позитивну динаміку у формуванні дослідницької компетентності майбутніх психологів у процесі професійної підготовки. Таким чином, експериментальна апробація педагогічних умов формування дослідницької компетентності майбутніх психологів у процесі професійної підготовки свідчить про їхню ефективність.

У цілому дисертацію можна вважати завершеною науковою працею,

результати якої характеризуються науковою новизною та розв'язують конкретне наукове завдання – формування дослідницької компетентності майбутніх психологів у процесі професійної підготовки. Загалом, дисертаційне дослідження Василенко К.С. відповідає визначеним вимогам.

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі дискусійні положення.

1. Підпункт 1.1 дисертації має дещо констатувально-описовий характер й потребує посилення його аналітичної складової.

2. У підпункті 2.1. дослідниця обґрунтовує принципи, на основі яких відбувається формування компонентів дослідницької компетентності майбутніх психологів. На наш погляд, варто було б описати співвідношення цих принципів із науковими підходами, використаними у дослідженні.

3. На нашу думку, недостатньо уваги приділено питанню застосування різних комп'ютерних програм, що використовуються психологами з метою реалізації їхньої дослідницької компетентності.

4. Дещо переобтяженим виглядає третій розділ дисертації. Вважаємо, що робота набула б більшої довершеності, якби певну частину таблиць та рисунків було перенесено у додатки.

5. У тексті дисертаційної роботи багато русизмів: виділяє, а не виокремлює (с. 66, 104 та ін.); даного, а не цього (с. 67); включає, а не містить (с. 37); виступає, а не є (с. 52); їх, а не їхніх (45, 50); протиріччя, а не суперечності (с. 124).

Але вищезазначені міркування і побажання не є принциповими, вони носять лише рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку самої роботи, а тому не знижують наукову і практичну цінність дисертаційного дослідження Василенко Катерини Сергіївни. Детальне вивчення її дисертації «Формування дослідницької компетентності майбутніх психологів у процесі професійної підготовки» дозволяє зробити висновки, що її авторка оволоділа методологією наукової діяльності, а дисертацію К.С. Василенко слід вважати самостійним завершеним науковим дослідженням, що виконане на

належному науковому рівні, відзначається науковою новизною, теоретичною та емпіричною обґрунтованістю отриманих результатів, а також їхньою очевидною практичною значущістю.

У цілому вважаю, що подана до захисту дисертаційна робота Василенко Катерини Сергіївни відповідає чинним вимогам до оформлення дисертації (наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40), а також «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44, а її авторка – Василенко Катерина Сергіївна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

перший проректор з науково-педагогічної роботи
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв,
доктор педагогічних наук, доцент

